

Όμιλία ἐπὶ τῇ ἐπιτιμοποιήσῃ
τοῦ Καθηγητῆ Βλασίου Φειδᾶ
ΕΚΠΑ, 17.04.2024

Ἀν. Καθ. Ἰωάννης Ἀντ. Παναγιωτόπουλος
Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν

Ἀπαγγέλω ὑμῖν, καὶ οὐ κρύψω ἀφ' ὑμῶν μυστήρια Θεοῦ.

Ὅτι αὐτὸς καὶ τῆς σοφίας ὁδηγὸς ἐστὶ, καὶ τῶν σοφῶν διορθωτῆς·

καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ πᾶσα φρόνησις, καὶ ἐργασιῶν ἐπιστήμη.

Παναγιώτατε,

Μακαριώτατε,

κ. Πρύτανι,

κυρίες καὶ κύριοι,

ἡ ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας ἐορτάζει σήμερα ἐν τῷ Ἐθνικῷ καὶ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἐορτάζει τιμῶντας μὲ τὸ μέγιστο ἀκαδημαϊκὸ τίτλο τὸν διδάσκαλό μας, τὸν καθηγητὴ κ. Βλάσιο Φειδᾶ. Ὁ Ὀμότιμος Καθηγητῆς τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου μας γεννήθηκε στὶς 19 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1936 στὸ Κιάτο τῆς Κορινθίας. Ἀπόφοιτος τῆς περιώνυμης Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου, σπούδασε στὴν καθ' ἡμᾶς γεραρὰ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ ἀπεφοίτησε μὲ ἄριστα τὸ ἔτος 1959. Παρακολούθησε μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὰ Πανεπιστήμια τοῦ Δουβλίνου (1960-1961), τοῦ Στρασβούργου (1961-1963), τοῦ ὁποίου καὶ ἀνακηρύχθηκε διδάκτωρ, καὶ τῆς Χαϊδελβέργης (1963-1964). Εἰδικεύθηκε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, στὴ Σλαβολογία καὶ στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο. Ἡ Διδακτορικὴ του Διατριβὴ ἀφοροῦσε τὴν ἐπίδραση τῶν πηγῶν τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου στὴ διαμόρφωση τοῦ πρώιμου Ρωσικοῦ Δικαίου. Τὸ ἔτος 1969 ἐξελέγη ὑφηγητῆς, τὸ 1970 ἔκτακτος καθηγητῆς καὶ τὸ 1975 τακτικὸς καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μέχρι τὸ ἔτος 2003, ὅταν ἀποχώρησε ὡς Ὀμότιμος.

Ὁ πολὺς Καθηγητῆς Βλάσιος Φειδᾶς διαδέχθηκε στὴν ἔδρα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τὸν ὑψημαθῆ Γεράσιμο Κονιδάρη, τὸν ἐπιμελέστατο Ἀρχιμανδρίτη Βασίλειο Στεφανίδη, τὸν εὐμεγέθη Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Χρυσόστομο Α' (Παπαδόπουλο), καὶ τὸν ρηζικέλευθο Ἀναστάσιο – Διομήδη Κυριακό, πὺν κόσμησαν μὲ τὰ ἔργα καὶ τὴ διδασκαλία τους τὸ ἀντικείμενο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, διατηρώντας τὴν μακραίωνη παράδοση τοῦ Γένους μας. Ὅπως ὁ πατέρας γεννᾷ τὸ υἱὸ του, γιὰ νὰ διαδεχθεῖ ἢ μιὰ γενιὰ τὴν ἄλλη, ἔτσι καὶ ὁ δάσκαλος ὀφείλει νὰ γεννήσῃ ἕνα μαθητὴ γιὰ νὰ τὸν διαδεχθεῖ. Ὁ δάσκαλος λαμβάνει τὸ χάρισμα τῆς παιδείας, καὶ ὅπως στὴν παραβολὴ τοῦ ταλάντου (Ματθ. 25,14), ὀφείλει νὰ τὸ αὐξήσῃ καὶ νὰ τὸ παραδώσῃ. Ἔτσι, καὶ ὁ μαθητῆς πρέπει νὰ εἶναι ἰσάξιος μὲ τὸν δάσκαλο πατέρα του, *πατρόμοιος*, ὥστε νὰ ὁμολογεῖ: *ἐντεῦθεν εἰς τὰ τῆς θεολογίας μετέβην μυστήρια, ἣν τε παῖδες Ἑλλήνων παρέδωκαν, καὶ ἦν οἱ καθ' ἡμᾶς θεολόγοι διεσάφησαν ἀπλανέστατα*. Γιατὶ σκοπὸς αὐτῆς τῆς γέννας, τῆς ἀδιάσπαστης διαδοχῆς, εἶναι *τὸ κατὰ φιλοσοφίαν γένος χρυσοῦν ἐν βίῳ μέχρι παντὸς διασώζηται*. Ὁ δάσκαλός μας πὺν ἀφήνει διαδόχους, *τοῦ τόκου τούτου θαυμασίου παραίτιος, ἀθάνατον κληροῦται τὴν εὐκλειαν* (PG 94, 444).

Ἡ ἀφετηρία τοῦ θεολογικοῦ ἔργου τοῦ Καθηγητοῦ Βλασίου Φειδᾶ συνέπεσε μὲ μία περίοδο πολύκεντρων συγχύσεων, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς αὐξανόμενης ἐπιρροῆς τοῦ εὐσεβισμοῦ μέχρι τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, καὶ τῆς ἐνσυνείδητης ἢ μιμητικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐλλείψει ἄλλων προτύπων γιὰ μία μερίδα Ἑλλήνων θεολόγων, χρήσης τῆς ὀρολογίας τῶν σλαβοφίλων θεολόγων καὶ τῶν μαθητῶν τους, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα μεταφράζονταν στὴν Ἑλληνικὴ ἀπὸ συγκεκριμένο κύκλο, γοητεύοντας. Πάντοτε ἡ *Ἐκκλησία μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ κριτηρίου τῆς ἐμπειρικῆς βιώσεως τοῦ περιεχομένου τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως* διέκρινε *χωρὶς δυσχέρειες τὴν ἑτεροδοξία καὶ ἐνεργοποιούσε ὑπὸ ἐξαιρετικὰ ἐπαχθεῖς συνθήκες ὀλόκληρο τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση τῆς αἰρετικῆς ἀπειλῆς*. Ἔτσι, σὲ αὐτὴν κρίσιμη στιγμή ἐνδυναμώθηκαν καὶ ἀναγεννήθηκαν τὰ μοναστικά καὶ πνευματικά κέντρα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὡστόσο ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἐμπειρικῆς βίωσης τοῦ περιεχομένου τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως, πὺν κινδύνευσε νὰ ἀδρανοποιηθεῖ ἀπὸ τὴ νοησιάρχια τοῦ εὐσεβιστικοῦ κινήματος ἢ νὰ ἀλλοιωθεῖ ἀκρίτως ἀπὸ τὴν ἀπήχηση θεολογικῶν μετεωρισμῶν, πραγματώθηκε καὶ στὶς Θεολογικὲς μας Σχολές, μὲ κυρίαρχη τὴν προτροπὴ γιὰ ἐπιστροφὴ στὴν Παράδοση καὶ τοὺς Πατέρες. Ὁ Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς ἔχοντας παραλάβει τὸ ἀναγεννητικὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα ἀπὸ τὴν περιώνυμο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ τῆς Κορίνθου, τὸ καλλιέργησε, τὸ ἐμπλούτισε καὶ τὸ κατέστησε κτῆμα ὄχι μόνον τῶν μαθητῶν του, ἀλλὰ τοῦ συνόλου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Ὡς ἐκ τούτου διαπίστωσε ὅτι ἡ *ὀποιαδήποτε ἀμφισβήτηση τῆς ὄντολογικῆς ταυτίσεως τόσο τοῦ εὐχαριστιακοῦ, ὅσο καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ «σώματος Χριστοῦ» πρὸς τὸ ἐκ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων τῆς παρθένου Μαρίας δημιουργικῶς προσληθὲν αἰώνιο ἱστορικὸ σῶμα Χριστοῦ θέτει συγχρόνως, ὑπὸ ἀμφισβήτηση καὶ τὴν ἀρρηκτὴ σχέση τῆς Χριστολογίας μὲ τὴν Πνευματολογία στὴ θεολογικὴ ἐρμηνεία ὄχι μόνον τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας* (Ἐκκλησιολογία, σελ. 107).

Σὲ αὐτὴν τὴν προοπτικὴ, *Θεός, ἄνθρωπος καὶ κόσμος συνθέτουν τὸ αἰώνιο τρίπτυχο τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ ὁποία σφραγίσθηκε ἀπὸ τὸ λυτρωτικὸ μῆνυμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ὀποιοσδήποτε θετικὲς ἢ ἀρνητικὲς ἀξιολογήσεις τῶν συγκεκριμένων σὲ κάθε ἐποχὴ ἢ σὲ κάθε τόπο πραγματώσεων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου*. Ἀναζητώντας λοιπόν, τὴ θεολογικὴ ταυτότητα τοῦ Καθηγητῆ Βλασίου Φειδᾶ, θὰ πρέπει νὰ στραφοῦμε στὸ τρίτομο ἔργο του, περὶ τῆς *Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν*. Ὁ πρῶτος τόμος ἐκδόθηκε τὸ 1969, ὁ δεῦτερος τὸ 1970 καὶ ὁ τρίτος τὸ 2012. Ἡ θεμελιακὴ τυπολογία τῶν πρεσβείων τιμῆς, πρὸς τὸ δίκαιο χειροτονιῶν καὶ τὶς κρίσεις ἐπισκόπων, τοῦ ἐπέτρεψε τὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ κατανόηση τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, ἐντάσσοντας τὴ λειτουργία τοῦ θεσμοῦ στὸ ὀρθὸ ἱστορικὸ πλαίσιο. Ὅπως ὁ ἴδιος παρατηρεῖ συμπερασματικὰ στὸν τελευταῖο τόμο, *τὸ ἱστορικὸ βάθος τῆς κανονικῆς παραδόσεως γιὰ τὶς θεσμικὲς λειτουργίες τῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία καὶ βεβαιούται διὰ τῆς πολυτίμου προσφοράς τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ἀφ' ἐνός μὲν γιὰ τὴν υπεράσπιση τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας στὴν παραδεδομένη πίστι καὶ τὴν κανονικὴ τάξη, ἰδίᾳ διὰ τῆς κινητοποιήσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς πρώτης χιλιετίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν προστασία τῶν ἐμπεριστάτων κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐκ τῆς ἀθεμίτου προσηλυτιστικῆς δράσεως τῶν ἑτεροδοξῶν προπαγανδῶν ... Τὰ ... αυθεντικὰ στοιχεῖα τῶν πηγῶν ἐπιβεβαιούν πλήρως ... τὴ διαχρονικὴ, ἀκλόνητη καὶ ἐνεργὴ θέση τοῦ θεσμοῦ τῆς*

Πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν στήν ἐκκλησιαστική συνείδηση τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως... (τ. III, σελ. 452).

Παράλληλα μᾶς παρέδωσε τὸ μνημειώδες, ἐντυπωσιακὸ καὶ ἀνυπέρβλητο ἔργο του, τὴν τρίτομη Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, καρπὸ τῆς πολυετοῦς ἔρευνας καὶ συγγραφικῆς του δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς πολυσχιδούς του δράσης. Τὸ ἔργο, ἐγχειρίδιο τῶν νεωτέρων, ἐνεργὸ ἀνάγνωσμα καὶ ἀντικείμενο μελέτης, δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποτιμηθεῖ πλήρως οὔτε ὡς πρὸς τὸ μέγεθός του, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἀξία του. Ἀλλὰ ὀφείλουμε νὰ σημειώσουμε καὶ νὰ ἐπισημάνουμε ταυτόχρονα, ὅτι μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν πολύτομη μελέτη, μᾶς ἐπέτρεψε νὰ κατανοήσουμε ὅτι σὲ ὅλες τὶς Οἰκουμενικὲς ἢ Μειζόνες Συνόδους, ποὺ συνεκλήθησαν μετὰ τὴν Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ... συμμετεῖχε πάντοτε ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πατριαρχικοὶ θρόνοι ἐκπροσωποῦνταν διὰ ὀλιγομελοῦς ἀντιπροσωπείας, τὸν κορμὸ τοῦ συνοδικοῦ σώματος συγκροτοῦσαν οἱ ἱεράρχες τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Κατὰ συνέπεια στὶς Ἐνδημοῦσες Συνόδους, στὶς ὁποῖες συμμετεῖχαν ἀντιπροσωπεῖες τῶν ἐμπερίστατων πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς, δὲν ἀπουσίαζε ἡ μέριμνα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση κοινῶν ζητημάτων μείζονος ἐνδιαφέροντος, ἡ ὁποία καὶ δημιούργησε καὶ ἀνάλογη ἐθιμικὴ τάξη, καὶ αὐξήσε τὸ ἐκκλησιαστικὸ κῦρος τῶν κατὰ καιροὺς συνόδων, ὥστε ὀρισμένες ἐξ αὐτῶν νὰ λάβουν καὶ τὸ κῦρος Οἰκουμενικῆς Συνόδου. ... Ἐπομένως, τόσο πρὶν ὅσο καὶ μετὰ τὸ Μεγάλον Σχίσμα (1054) στὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια τοῦ πρώτου θρόνου, τὰ ὁποῖα δηλώνονταν μὲ τὸν τίτλον οἰκουμενικός, ἦταν ἡ δυνατότητα χαρακτηρισμοῦ τῆς Ἐνδημούσης Συνόδου Μείζονος, ἢ καὶ Οἰκουμενικῆς ἀν ἐκπροσωποῦνταν σὲ αὐτὴν καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχες. Ἔτσι, τόσο ἡ ἰγνατιανὴ σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 869-870, ὅσο καὶ ἡ φωτιανὴ τοῦ 879-880, στὶς ὁποῖες συμμετεῖχαν καὶ τὰ πέντε πατριαρχεῖα, αὐτοπροσδιορίστηκαν ὡς Οἰκουμενικὲς! Ἡ μὴ παρουσία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου στὶς συνόδους, τὶς καθιστοῦσε ἄκυρες, ὥστε οὐδέποτε νὰ τεθεῖ σὲ ἀμφισβήτηση ἡ ἄρρηκτη σχέση τοῦ Πρώτου μὲ τὴν κανονικὴ λειτουργία τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ.

Ἀσφαλῶς ἡ ἀναφορὰ στὴν ἐργογραφία τοῦ Καθηγητῆ Βλασίου Φειδᾶ, μὲ τὰ περισσότερα ἀπὸ 400 ἄρθρα καὶ τὶς δεκάδες μονογραφίες, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ παρακάμψει τὴν ιδιαίτερης ἀξίας προβολὴ τῆς Ἰωαννεῖου Ἀποστολικότητος τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, στὸ ἔργο του. Ἡ συμβολὴ του αὐτῆ, τέμνει τὸν ἴδιο τὸ διάλογο μὲ τὴ Δύση, ἐὰν ὄχι καὶ τὸν προσωπικὸν διάλογο τοῦ Καθηγητῆ μὲ τὶς πηγές, ὄχι μόνον γιὰ τὸ ἀπαντᾶ στὸ καίριον ζήτημα τῆς ἀμφισβήτησης τῆς ἀποστολικότητος τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ γιὰ τὴν προσδιορίζουσα τὸ θεολογικὸ πεδίο ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐδράζεται ἡ αὐθεντία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπου Ἀνδρέας Ἰωάννης, καὶ ὅπου Ἰωάννης Ἀνδρέας, ὡς γνήσια ἀναφορὰ στὴν Παράδοση καὶ τὴν πράξη τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου τὸ σύνολο τοῦ ἔργου του, κατὰ τὸ μείζον ἢ ἔλασσον, ἔχει ἱστορικοκανονικὸ περιεχόμενον ἢ καὶ ἀναφορὰ, ἀφοῦ ὅπως οἱ Πατέρες τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου διαπίστωσαν, ὁ διαχωρισμὸς τῶν ζητημάτων πίστεως ἀπὸ τὰ ζητήματα κανονικῆς τάξεως ἦταν ἐσφαλμένως (Ἐκκλ. Ἰστ. Α΄, σελ. 528).

Κατὰ τὴν μακρὰ ἀκαδημαϊκὴ του καριέρα ὁ Καθηγητῆς Βλάσιος Φειδᾶς προσέφερε καὶ συνεχίζει νὰ προσφέρει σὲ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα, τὴν εὐκαιρία στοὺς προπτυχιακοὺς καὶ μεταπτυχιακοὺς φοιτητὲς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν νὰ παρακολουθήσουν μαθήματά του, μετακαινώνοντας τὸν σπάνιον θεολογικὸν του πλοῦτον. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1981 καὶ 1983 διετέλεσε κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, συμβάλλοντας μὲ τὴν παρουσία του στὴν ὁμαλὴ μετάβαση στὴ νέα δομὴ, μὲ τὴν ἴδρυση τῶν δύο Τμημάτων μὲ διακριτὰ

Προγράμματα Προπτυχιακών Σπουδών. Παράλληλα, δίδαξε ως Καθηγητής, σε μια πολύ δύσκολη περίοδο, στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου του Μπαλαμάντ, του Πατριαρχείου Αντιοχείας (1979-1990). Πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Ίνστιτούτου Μεταπτυχιακών Σπουδών Ὁρθοδόξου Θεολογίας στο Κέντρο του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο Σαμπεζύ της Γενεύης, όπου δίδαξε από το 1997 μέχρι και το 2019, και διεύθυνε ως κοσμήτορας από το 2003 μέχρι και το 2019. Θα απαιτούσε πολύ χρόνο να αναφερθοῦμε διεξοδικά στις τιμητικές διακρίσεις και τὰ ὄφικια, ἀλλὰ θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφέρουμε ὅτι ἔλαβε τὸ ὄφικιο τοῦ Ἀρχοντος Διδασκάλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου (1998) καὶ τὸν Χρυσὸ Σταυρὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος (2006).

Καὶ πράγματι, ὁ δάσκαλος μας Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς εἶναι φορέας ἀληθῆς τοῦ ὄφικίου τοῦ Ἀρχοντος Διδασκάλου. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν ἐκδόσεων «*Πάπυρος*» συμβάλλοντας στὸ κολοσσιαῖο ἔργο τῆς πρὸ σημαντικῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαίδειας. Εἶναι μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν Ἐταιριῶν καὶ ἐκπροσώπησε στοὺς διαλόγους καὶ στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν τὶς Ἐκκλησίες Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἑλλάδος, ἐνῶ συμμετεῖχε σὲ εἰδικὲς ἀποστολὲς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδας. Ἡ συμβολή του στὴν ὀλοκλήρωση τῶν θεολογικῶν κειμένων τοῦ διαλόγου μὲ τοὺς προχαλκηδονίους (1992) ἦταν ἀποφασιστικὴ, παραδίδοντας ἓνα κείμενο ποὺ ἀνοίγει παράθυρο ἐλπίδας γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς χριστιανοσύνης στὴν Ἀνατολή, καὶ κατεύθυνεν Κύριος ... ἐν χειρὶ αὐτοῦ (Παραλ. Β', 17,5).

Μάρτυρας ἀληθείας, ἀναλώθηκε στὴν στήριξη καὶ ἐπίτευξη τοῦ ὁράματος τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, συμμεριζόμενος τὸν κόπο, τὶς ἀγωνίες καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ πατριάρχου τοῦ Γένους μας. Ὁ Κανονισμὸς Λειτουργίας τῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων ὑπῆρξε ἰδιαίτερα σημαντικὸς, καθὼς μεταξὺ τῶν ἄλλων πρωτοβουλιῶν ἐπιτάχυνε τὴν πορεία πρὸς τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο, μὲ τὴν κατάλληλη προετοιμασία τῶν θεμάτων. Ἡ Γραμματεία ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου προσέφερε σημαντικὸ ἔργο μὲ τὴν ταχύτερη ἀντιμετώπιση ποικίλων καὶ πολλαπλῶν ζητημάτων μὲ τὴν υποστήριξη τῶν συνοδικῶν διαδικασιῶν καὶ τῶν συγκροτηθέντων ἰδιαίτερων ἐπιτροπῶν. Τέλος, συνέταξε τόσο τὸν Κανονισμὸ Λειτουργίας τῆς Συνόδου, ὅσο καὶ πολλὰ ἄλλα κείμενα. Καὶ σημειώνει ὁ ἴδιος, ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ κάλυψε τελικῶς μία πεντηκονταετὴ περίπου περίοδο ποικίλων καὶ πολλαπλῶν, θετικῶν ἢ καὶ ἀρνητικῶν, προσωπικῶν ἐμπειριῶν ὄχι μόνον γιὰ τὴ συνεπῆ ἀνταπόκριση στὴν ἀναληφθεῖσα εὐθύνη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ γενικότερη ἀξιολόγηση τῆς ἐπιρροῆς τῆς συνοδικῆς συνειδήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴ διαχρονικὴ λειτουργία τῶν διορθοδόξων καὶ διεκκλησιαστικῶν σχέσεων καὶ ἀντιστρόφως. Καὶ κατεύθυνεν Κύριος ... ἐν χειρὶ αὐτοῦ (Παραλ. Β', 17,5).

Μᾶς ἀναφέρουν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι ὅτι ὑπῆρχε κατὰ τύπον ἀρχαῖον, **οἰκουμενικὸς διδάσκαλος** ἔχων συλλήπτορας ἄνδρας τῶν ἐν τέλει τὸν ἀριθμὸν ἰβ' πᾶσαν ἐπιστήμην μετερχομένους καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρατύνοντας δόγματα, βασιλικὰς τε διαίτας καὶ βίβλους ὡσαύτως ἔχοντας, ὧν οἱ βασιλεῖς ἀνευ βουλῆν ἢ γνώμην οὐκ ἐθέσπιζον (Συμεὼν Λογοθέτης, Χρονικό, 121, 9). Ἔτσι, καὶ ὁ Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς μὲ ἀκμαῖο ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα καὶ ἀκαδημαϊκὴ ἐπάρκεια συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὸν ὀρθὸ ἐπαναπροσδιορισμὸ τῶν διακριτῶν ρόλων Ἐκκλησίας καὶ Κράτους. Παράλληλα μὲ τὰ ἀκαδημαϊκὰ του καθήκοντα, ὑπηρετήσε ὡς Γενικὸς Διευθυντὴς Ὁρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τὴν περίοδο

1975-1980, επιμελήθηκε τὰ περιὶ Θρησκείας ἄρθρα τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975, συνέταξε τὸν ἰσχύοντα *Καταστατικὸ Χάρτη* τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸν ἐκτελεστικὸ Νόμο 590 τοῦ 1977, ἐνῶ ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὸ πολύπλοκο ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἔχοντας πάντα ὡς στόχο τὴν κατοχύρωση τῆς αὐτοτέλειας τῆς Ἐκκλησίας στὰ ἐσωτερικά της, καὶ τὴν ὀριοθέτηση τῆς θεσμικῆς συνεργασίας μὲ τὴν Πολιτεία. Διετέλεσε *κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος* στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης (1975-1980) καὶ κατὰ καιροὺς σύμβουλος στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ἐνῶ εἶναι μέλος τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων, σχέσεων μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, καὶ Νομοκανονικῶν Ὑποθέσεων. Διετέλεσε σύμβουλος τῆς Διακομματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν Θρησκεία καὶ τὴν Ὁρθοδοξία, καὶ μέλος τῶν Ἀκαδημαϊκῶν Συνδιασκέψεων Χριστιανισμοῦ καὶ Ἰσλάμ.

*Βούλει θεολόγος γενέσθαι ποτέ, καὶ τῆς θεότητος ἄξιος; τὰς ἐντολὰς φύλασσε· διὰ τῶν προσταγμάτων ὄδουσον· **πρᾶξις γὰρ ἐπίβασις θεωρίας**· ἐκ τοῦ σώματος τῆ ψυχῆ φιλοπόνησον* (PG 35, 1080), σημειώνει ὁ ἐν ἀγίοις Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος, ὁ καὶ Θεολόγος. Καὶ πράγματι, ὁ Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς συνέβαλε στὴν ἐπαναγωγή τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας στὴν Ἑλλάδα, καθορίζοντας μία νέα ἐρμηνεία, ποὺ ἔχει ὡς ἀφετηρία τὴν παραδοσιακὴ ἀρχὴ τῆς *συναλληλίας* καὶ κατατείνει πρὸς τὴν συμβατὴ πρὸς τὴ σύγχρονη πολιτικὴ θεωρία ἀρχὴ τῆς *ὁμοταξίας* στὶς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας. Τὸ σύγχρονο συνταγματικὸ καὶ θεσμικὸ πλαίσιο τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ὅπως αὐτὸ καθορίσθηκε στὰ περιὶ θρησκείας ἄρθρα τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος (1975) καὶ ἀναπτύχθηκε μὲ τὸν ἐκτελεστικὸ Νόμο τοῦ Καταστατικῶ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (N. 590/1977) *ἀποτελεῖ μία ὄριμη καὶ ἰσόρροπη σύνθεση τῶν ἀντιρρόπων τάσεων μιᾶς τραγικῆς ἀντιθετικῆς διαλεκτικῆς στὸ νεώτερο Ἑλληνικὸ Κράτος μεταξὺ τῆς διαχρονικῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως καὶ τῆς ἐκκοσμηκευμένης πολιτικῆς θεωρίας τῶν ἰδεολογικῶν συστημάτων τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως. Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα τοῦ 1975 ἀντιμετώπισε μὲ τὴ δέουσα ἱστορικὴ ὑπευθυνότητα καὶ μὲ προφανῆ πολιτικὴ διορατικότητα τὴ νέα προοπτικὴ τῶν σχέσεων τοῦ Κράτους μὲ τὴν Ἐκκλησία.* Ἡ ἐπαναγωγή τῶν σχέσεων ἐπὶ τὸ ὀρθόν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς, ἐπέφερε:

α) Ἀνώτατη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἀναγνωρίσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ρητῶς ἀπὸ τὸ Σύνταγμα (1975) ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, καθὼς ἡ ἐπικίνδυνη ἀοριστία τοῦ παρελθόντος ὑπῆρξε ἡ κύρια πηγὴ ὅλων σχεδὸν τῶν αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων τῆς νομοκρατούσας Πολιτείας στὴν ἐσωτερικὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας.

β) Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος ὀρίσθηκε κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας, ἀπὸ τὴν ὁποία πρέπει νὰ προέρχεται καὶ πρὸς τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἀναφέρεται, ἐνῶ ἡ συγκρότησή της προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας συμφώνως πρὸς τὶς σχετικὲς διατάξεις καὶ τῆς Πατριαρχικῆς Πράξεως τοῦ 1928.

γ) Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης ἀποτελεῖ Νόμο αὐξημένου κύρους, ἀφοῦ προβλήθηκε ὡς ὁ αὐθεντικὸς ἐκφραστὴς τοῦ βουλήματος τοῦ συντακτικοῦ νομοθέτη τόσο γιὰ τὴν ὀργάνωση, ὅσο καὶ γιὰ τὴ λειτουργία τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

δ) Οἱ διατάξεις τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου (1850) καὶ τῆς Πατριαρχικῆς Πράξεως (1928) κατοχυρώθηκαν ρητῶς γιὰ πρώτη φορὰ σὲ συνταγματικὸ κείμενο καὶ ἐπιτάσσεται ἡ τήρησή

τους τόσο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Πολιτεία, ἡ ὁποία καθορίσθηκε στὸν παρόντα Καταστατικὸ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴ σύμφωνη γνώμη τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Τέλος, θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθοῦμε στὴν ἰδιαίτερη μέριμνα τοῦ Καθηγητῆ Βλασίου Φειδᾶ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευση, τὴν ὁποία ἐπανεφέρε ταχύτατα σὲ ὀρθὴ πορεία, ὅπως καὶ στὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ θεολογικὴ μόρφωση τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου. Ἀλλὰ εἶναι τόσο πολλὰ πού ἐκ τῶν πραγμάτων δύναται κανεὶς νὰ ἀναφέρει ἢ νὰ περιγράψει ἀπὸ τὸ πολυσχιδὲς καὶ σπουδαῖο ἔργο τοῦ Καθηγητῆ μας, πού εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ παραλείψει ἢ θὰ ἀναγκαστεῖ νὰ περιορίσει, ὅπως εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ μικρὸς καὶ εὐσύννοπος λόγος ἀδικεῖ τὸ μεγάλο καὶ τὸ σπουδαῖο, τὰ ὅρια μας, ὅμως, πάντα ἀνθρώπινα καὶ πεπερασμένα.

κ. Καθηγητὰ σήμερα δὲν σᾶς ὑποδεχόμαστε μόνο, μετὰ τὸν νέο σας τίτλο στὴν ἀκαδημαϊκὴ μας οἰκογένεια, γιὰτὶ ἐσεῖς μᾶς προσκαλεῖτε νὰ ἀκολουθήσουμε τὴ διαδρομὴ πού χαραξάτε, νὰ μείνουμε πιστοὶ σὲ ὅσα μᾶς διδάξατε καὶ νὰ παραδώσουμε ἀναλοῖωτα ὅσα παραλάβαμε. Σᾶς εὐχόμαστε ὁ Κύριος νὰ σᾶς χαρίζει κατ' ἄμφω ὑγεία γιὰ νὰ συνεχίσετε νὰ ὑπηρετεῖτε τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Πατρίδα, καὶ ἐμεῖς νὰ συνεχίζουμε νὰ ἔχουμε τὴ χαρὰ νὰ διδασκόμαστε ἀπὸ ἕναν ἀληθινὸ διδάσκαλο, *οὐκ ἔστι μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ* (Λουκ. 6,40).